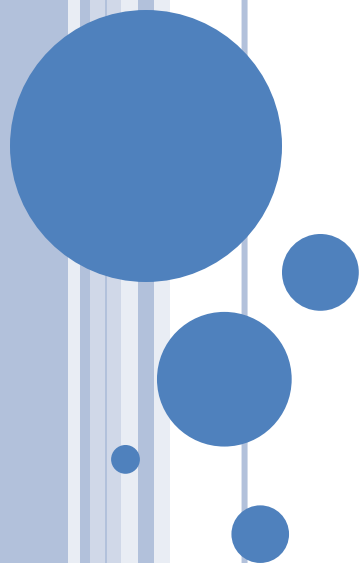

HOSPODÁŘSKÝ A POLITICKÝ VÝVOJ ČSR PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

SITUACE V ČSR PO ROCE 1945

- po válce obnovena tržní ekonomika s rysy řízeného hospodářství
- rok 1945 – pozemková a měnová reforma a první fáze znárodnění
- rok 1946 – ve volbách v ČR vítězí komunisté, na Slovensku Demokratické strana
- říjen 1946 – Národním shromážděním schválen dvouletý plán – cíl – obnova válkou narušeného hospodářství

DVOULETKA – OBNOVA VÁLKOU ZNIČENÉ

EKONOMIKY

- říjen 1946
- páteří byly národní podniky o zhruba 10 závodech s volenými řediteli,
- napojení na státní rozpočet nepřímé,
- státní plán se vztahoval jen na hospodaření se strategickými surovinami,
- plán investic pouze rámcový
- <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288585-archiv-ct24/216411058210030/obsah/511494-dvouletka-1946>
-

SITUACE V ČSR PO ROCE 1945

- rok 1947 – katastrofální sucho a velmi krutá zima → vliv a moc komunistů sílí
- říjen 1947 – Ústřední plánovací komise zahajuje přípravu 1. pětiletky – spory mezi odborníky zastupujícími komunistickou a demokratické strany (národně socialističtí ekonomové, zejména Jiří Hejda, navrhovali umírněnější míru plánování a méně drastickou míru těžkého průmyslu)
- únor 1948 – vítězný únor, veškerá moc přechází do rukou komunistické strany
- rok 1948 – odmítnutí Marshallova plánu, 2. fáze znárodnění, centrální plánování, kolektivizace zemědělství

ZÁKLADNÍ UKAZATELE EKONOMICKÉHO VÝVOJE 1937-1948

Ukazatel		1937	1948
Počet obyvatel	v tis.	14 429	12 335
	index	100,0	85,3
Národní důchod	index	100,0	101,0
Zemědělská výroba	index	100,0	74,4
Průmyslová výroba	index	100,0	103,3
Obrat zahraničního obch.	mil. Kčs	22 952	75 521
	<i>dovoz</i> mil. Kčs	10 980	37 869
	<i>vývoz</i> mil. Kčs	11 972	37 652
Oběh platidel	mil. Kčs	8 334	77 652
Osobní důchod čistý	mld. Kčs	168,2 ¹	208,3

Zdroj: Průcha a kol. (2009)

¹ údaj za rok 1946

POLITICKÝ VÝVOJ V ČSR OD ROKU 1948

- V roce 1948 se Klement Gottwald stává prezidentem, v následujících letech probíhají politické procesy s justičními vraždami
- V roce 1953 umírá Stalin a Gottwald → uvolnění politické situace
- Rok 1960 – přijata nová Ústava – změna oficiálního názvu na ČSSR
- Rok 1968 – Pražské jaro → v srpnu potlačeno příchodem vojsk Varšavské smlouvy
- Rok 1970 – Poučení z krizového vývoje → *Normalizace* (proběhla ve 3. fázích)

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA PO ROCE 1948

- Dochází ke kopírování hospodářské politiky ze SSSR
- V roce 1949 vyhlásila KSČ generální linii výstavby socialismu → přechod na centrální plánování (CP)
- Centrální plánování bylo realizováno formou pětilekých plánů:
 - Celkem jich bylo 8
 - Byly realizovány se střídavými úspěchy, většinou však nebyly splněny a musely být nahrazovány jednoletými plány či reformovány

CENTRÁLNĚ PLÁNOVANÉ HOSPODÁŘSTVÍ

- Jedná se o nejradikálnější formu intervencionismu
- Je podmíněno splněním dvou podmínek:
 1. Převzetím veškeré moci dělnickou třídou
 2. Existencí společného (státního) vlastnictví
- Další **charakteristické rysy CPH**
 - Neexistence trhů – neexistence cen – fixní ceny
 - Neexistence konkurence
 - Vysoká míra státní kontroly
 - Absence podnikání
 - Centrální plánování

ZÁKLADNÍ SYSTÉMOTVORNÉ PRVKY CPH

- Centrálně bilančně ukazatelový plán, který je rozepisován prostřednictvím plánových ukazatelů na jednotlivé podniky
- Tvorba mezd a zisků není vázána na tržby za prodej zboží a služeb a na míru zhodnocení disponibilního kapitálu, ale na plnění ukazatelů státního plánu
- Pevné (plánované) ceny jsou dány „centrem“ na všech „trzích“
- Existuje tzv. „autarkie CPE“ = izolace vnitřních trhů od světových

ZÁKLADNÍ ORGANIZAČNÍ STRUKTURA ČS. EKONOMIKY

Národní podnik – n. p.

Výrobně hospodářská jednotka – VHJ

Ministerstvo

Plánovací orgán

PROCES CENTRÁLNÍHO PLÁNOVÁNÍ

- V ekonomice se uplatňuje „převrácený minimax“
 - Plánovací centrum podnikům nevěří – snaží se plánované úkoly navyšovat → dochází k jevu „hra o plán“
 - Centrální plán je direktivní pouze formálně – obsahuje pouze to, co podniky připustí, aby obsahoval
 - Tomuto koordinačnímu mechanismu chybí jakákoliv zpětná vazba
 - Potenciální poptávka domácností je určena plánem, skutečná poptávka je ale odlišná
 - Vznikají úspory domácností, které mají výlučně charakter odložené kupní síly (nikoliv kapitálových vkladů), a stávají se tak **zásadním faktorem destabilizace** spotřebního trhu.
-

PROCES CENTRÁLNÍHO PLÁNOVÁNÍ (S x D)

- Hlavním zdrojem nerovnováhy spotřebního trhu je izolace poptávky od nabídky
- Nabídka nereaguje na poptávky přímo, ale se zpožděním a zprostředkovaně
- Ceny v CPE nejsou utvářeny trhem, ale určuje je cenový úřad, který všechny informace čerpá od podniků
- Cenový úřad určuje i velikost zisku

STÁTNÍ (SPOLEČNÉ, SPOLEČENSKÉ) VLASTNICTVÍ

- Téměř dokonalé znárodnění – soukromé vlastnictví v podstatě neexistuje
- Hlavní motto: Soukromé vlastnictví = vykořisťování
- **80. léta:**
 - 87% národního důchodu tvořeno v národních podnicích
 - 10% v družstvech
 - 2% v soukromém sektoru
 - V roce 1989 pracovalo v soukromém sektoru 1,2% pracovní síly

POSTAVENÍ VÝROBNÍCH SUBJEKTŮ

- Podniky neměly zájem uspokojovat potřeby zákazníků- důvody:
 - Státní vlastnictví
 - Malá možnost ovlivňovat rozhodovací proces
 - Neexistence konkurence
 - Nezájem dosahovat lepších výsledků, protože lepší výsledky = náročnější plán → lépe je být průměrný
 - Vysoká nivelizace příjmů
 - Bylo nezákonné být nezaměstnaný

ZAHRANIČNÍ OBCHOD A OTEVŘENOST EKONOMIKY

- ZO orientován na země RVHP
- ČSSR vyváželo až 70% produkce do zemí socialistického tábora
- Nedostatek „západní“ produkce
- Existence dualismu v hospodářských vztazích
- Platby formou clearingů
- Otevřenost ekonomiky pouze 20%
- PZO mají monopol na zahraniční obchod

SMĚNNÝ KURS

- Dvousložkový směnný kurz
- Směnný poměr u jednotlivých skupin vývozních artiklů doplněn systémem cenových srážek (přirážek)
- Existence příplatků ve směně valut:
- Cizinci – až 75% navíc k oficiálnímu kurzu
- Domácí občané – až 125% navíc k oficiálnímu kurzu + devizový příslib

FORMY RŮSTU

- Po celou dobu převládal *extenzivní růst*
 - Byl limitován tzv. úzkými hrdly
 - Struktura ekonomiky byla deformovaná
- Nutnost systém reformovat

PRVNÍ POKUS O REFORMU – ROZSYPALOVA

REFORMA (1958 – 1961)

- Kurt Rozsypal - náměstek předsedy Státního úřadu plánovacího
- **Cíle reformy:**
 - zefektivnit systém
 - uvolnit centrální řízení ekonomiky
 - zvýšit iniciativu podniků i zaměstnanců
- **Tři pilíře reformy:**
 - Reorganizace řízení podniků
 - Změna plánování a financování
 - Mzdová přestavba
- **V konečném výsledku byla reforma neúspěšná**

ŠIKOVA REFORMA (1963 – 1968)

- Návrh zásad nové soustavy plánovitého řízení národního hospodářství
- Měla obsahovat prvky tržního socialismu i samosprávného socialismu
- Hlavní ekonomické body:
 - Základním nástrojem řízení je plán má však respektovat objektivitu tržních vztahů v ekonomice, kvantifikovat rámec ekonomické politiky a vytyčit dlouhodobé priority.
 - Zrušení nárokování investičních prostředků ze státního rozpočtu a financování investic z vlastních (podnikových) prostředků.

ŠIKOVA REFORMA (1963 – 1968)

- Hlavní ekonomické body:
 - Při tvorbě státní protiinflační politiky uplatnit vliv trhu na ceny a důchody.
 - Denivelizace mezd podle skutečných výsledků.
 - Hospodářská soutěž mezi podniky.
 - Umožnit pracujícím účast na řízení podniků.
- Spory o podstatu reformy, zlom nastal v období tzv. „pražského jara“.
- Reforma nebyla uskutečněna, v roce **1968** obsazení ČSSR vojsky Varšavské smlouvy → období normalizace

REFORMNÍ SNAHY V JINÝCH SOCIALISTICKÝCH EKONOMIKÁCH

○ Maďarsko

- Reforma zde došla nejdále v socialistických zemích
- Jednalo se o vnesení tržních principů do fungování centrálně řízené ekonomiky
- Nedůsledná aplikace reformních kroků

○ Polsko

- Vytváření tzv. samosprávného socialismu
- Důsledkem makroekonomická nerovnováha a vysoká míra inflace

NELZE REFORMOVAT
NEREFORMOVATELNÉ

- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10176269182-retro/211411000360025/obsah/313685-co-jsme-vyvazeli-na-vychod-a-do-spratelenych-zemi>
- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288585-archiv-ct24/216411058210008>
- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288585-archiv-ct24/207452801350011>
- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288585-archiv-ct24/207452801350038>

Děkuji za pozornost a přeji
hezký den

